

Povídání O RYTIŘÍCH NEBES z našeho kraje

Viděli jste sokola?
Jak blesk padá seshora,
střemhlav pro holuba letí.
Holubem nakrmí své děti.

Ahoj kamarádi,

v lednu jsem se vrátil z mých zimních toulek po kraji. My sokoli to tak máme. Jak vyvedeme své mladé, potřebujeme se rozletět do světa, zjistit kde se co stalo a odpočinout si od rodičovských povinností. Mladí, ti táhnou na jih, ale my zkušenější zůstáváme věrni svému hnízdu a tak se tak potulujeme kolem. Toho si jistě všimli i přírodovědci, kteří nám dali latinský druhový název, který znamená PŘESPOLNÍ nebo POUTNÍK. Do češtiny přeložili mé jméno jako stěhovavý, možná, aby vás trochu zmátli. Pravdou je, že za teplem se stěhují jen naše zchoulostivělá mlád'ata. Nám zima nevadí.

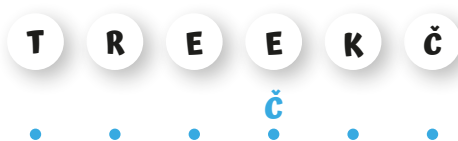
To je ostuda, zapomněl jsem se představit. Jmenuji se Soki a moje partnerka Ola. Potkali jsme se v roce 2014 v zimě u ústí řeky Jizery. Byla to láska na první pohled. Ola lovila kachny a jak se tak vznášela nad řekou, věděl jsem, že to je ta pravá. Vyprávěla mi, že se narodila v roce 2013 v Sasku, já jsem zase křtěný Vltavou. Takže máme takové smíšené manželství.

1

Poznáte z horního obrázku, kdo jsem já Soki a kdo moje družka Ola?

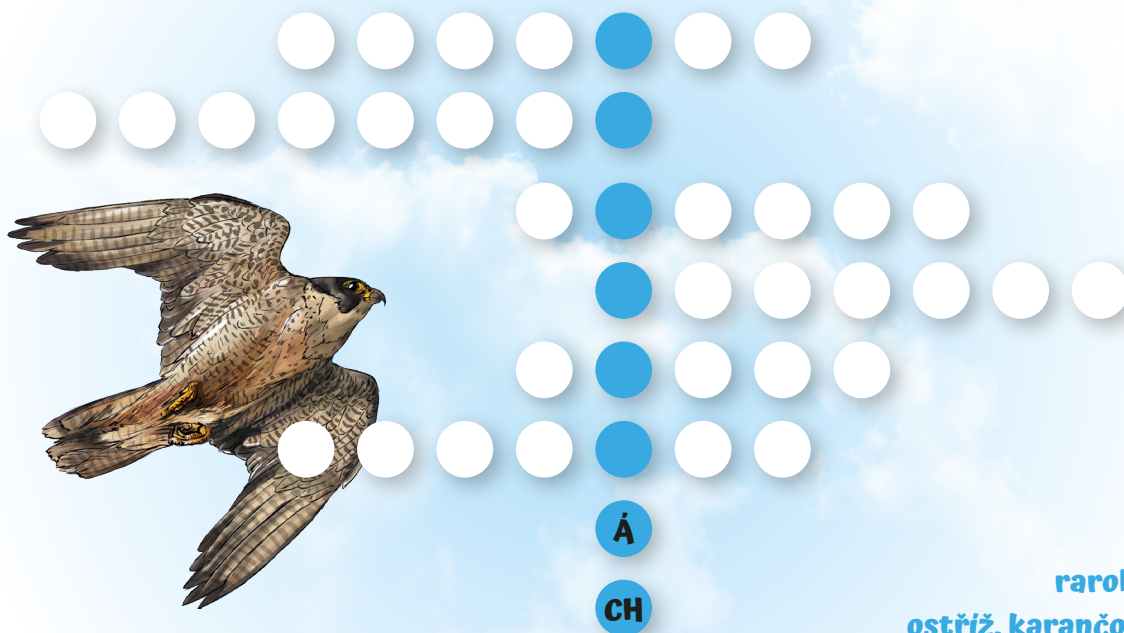

- 2 **Kvůli menší velikosti nás, sokolích samečků, jsme si vysloužili pojmenování – jaké? Dozvíte se vhodným přeskupením písmen v přesmyčce.**

Když jsme oslavili příchod nového roku, letěla mi Ola ukázat prý to nejlepší místo na hnízdění – komín v Mladé Boleslavi. Už ho měla od loňska vyhlédnutý, mně se taky líbil, a tak nebylo o čem přemýšlet. Nikdo vám do hnízda neleze, nikdo vás neruší. Je tu klid. Tak jsme se tu zabydleli. Od té doby už hnízíme jenom tady. Jak se nám někde líbí, už se nám nikam jinam nechce. Zůstaneme místu věrni až do konce našeho života.

- 3 **Jestlípak víte, kde v přírodě nejčastěji hnízíme? Doplň mé příbuzné do tajenky a zjistiš to.**

čimango,
raroň, dřemlík
ostříž, karančo, poštolka

Od té doby, co jsme se potkali, jsme nerozlučný pár. Ne jako vy lidé. Ženíte se a vdáváte a slibujete si, že budete spolu, dokud vás smrt nerozdělí. Pak uplyne pár let a žijete si každý sám. To my ne, my budeme spolu až do smrti. Pokud ale jeden z nás zahyne, najdeme si jiného partnera.

- 4 **To jiný druh ptáka si je věrný až za hrob. Když jeden z nich uhynie, druhý žalem po čase také. Věděli byste, který z našich ptáků to je?**

No a jaké bývá naše hnízdo? Přiznám se, že nejsme žádní pečliví stavitelé. Vlastně je nám tak trochu jedno, jak naše hnízdo vypadá. V tomhle směru se podle nás neříd'. Rádi zabíráme hnízdo jiným ptákům, např. vránám, káním, jestřábům a volavkám. Většinou snášíme 2–4 vajíčka na holý podklad. Nepohrdneme ani budkami, které pro nás připraví lidé.

5 Poznáte mezi ostatními vajíčky to naše?

6 Ostatní vajíčka nejsou vybrána náhodně. Patří **jestřábovi, výgovi, kachně, krkavci a holubovi**. Ke každému druhu přiřad'vět, která vystihuje naše vztahy.

- a** Nevadíme si, dokonce někdy hnízdíme vedle sebe.
- b** Náramná lahůdka! A ve městě máme prostřený stůl.
- c** Až na tak velkou potravu si troufnu!
- d** Pozor! Tady mi jde o život.
- e** Když to jde, zaberu mu hnízdo.

Sice mě už z obrázku znáte, ale asi bych se vám měl lépe přestavit. Jsem velký jako vrána. Mám úzká zalomená křídla a relativně krátký ocas.

7 Dokážeš spojit slova s částí mého těla?

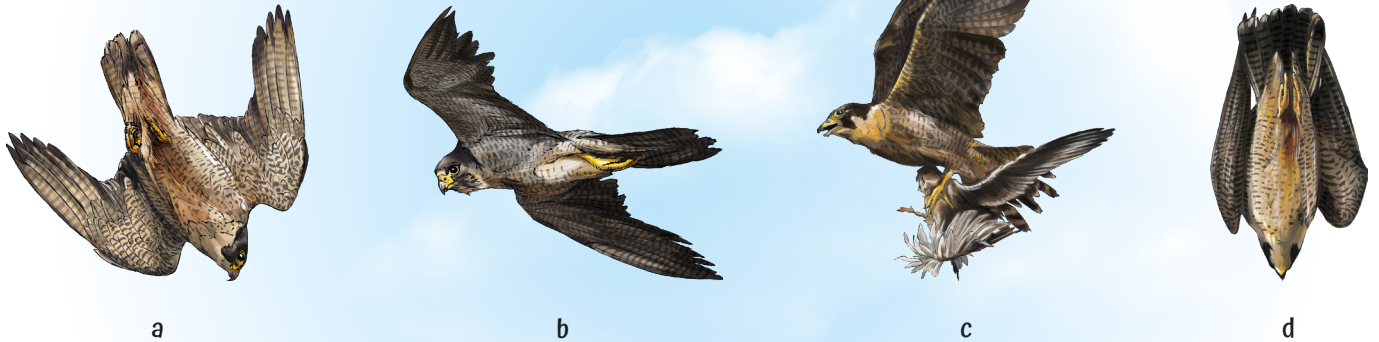
- vous
- chvaty
- zbraně
- kalhotky
- ozobí
- zejk
- stoják
- nosní dírka

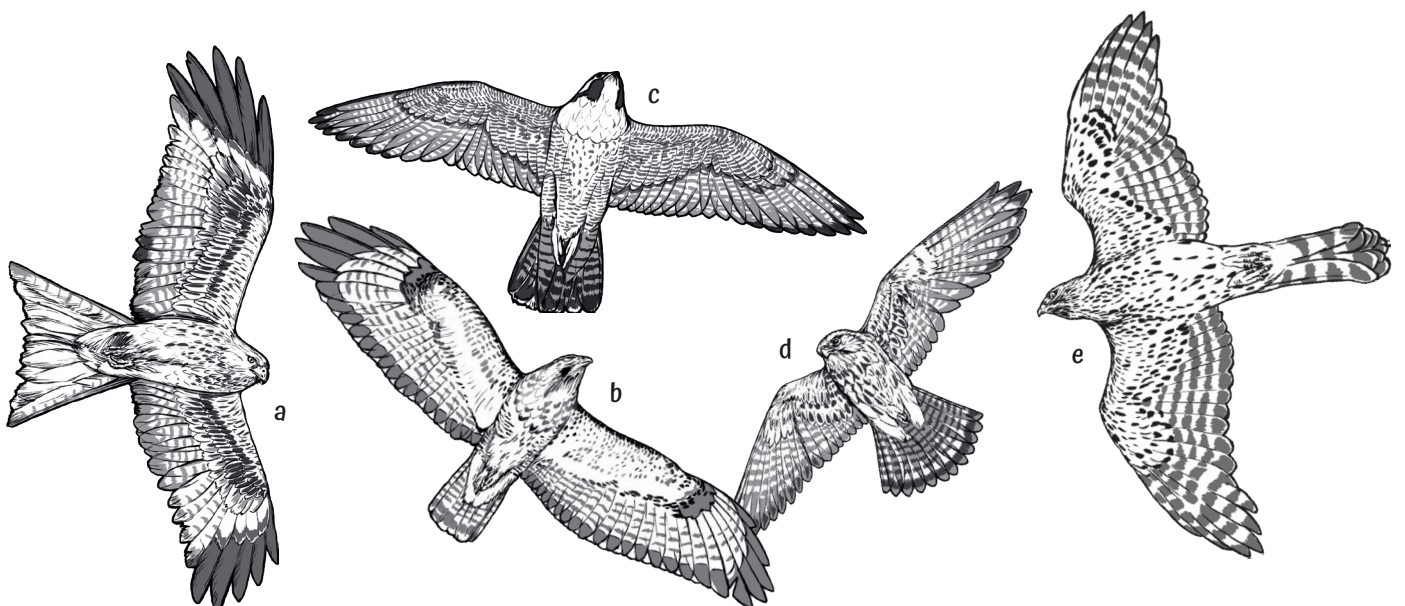
Na rozdíl od jiných ptáků mám dokonalou aerodynamickou postavu. Nechci se chlubit, ale v rychlosti na mě nikdo nemá! Představ si, že při střemhlavém letu dokážu letět až 280 km/hod, možná i rychleji. To koukáš, vid'? A jak to dokážu? Když z výšky uvidím svou kořist, přitáhnu křídla k tělu a střemhlavým letem padám ji ulovit. Jenže náraz v této rychlosti by byl pro mě dost nebezpečný, a proto se snažím trefit spíš křídlo kořisti. Jeden špatný pohyb by mě stál život.

8 Seřad' fáze střemhlavého letu.

V minulosti jsem byl oblíbeným společníkem králů a šlechty. Byl jsem symbolem moci. Kdo tehdy něco znamenal, musel mě mít. Dneska jsou symbolem bohatství většinou drahá a silná auta. Mě už tak trochu odzvonilo, přitom dokážu letět rychleji, než auta jedou. Ale dřív mě pro moji rychlost, obratnost a statečnost nazývali opeřeným rytířem. Stačilo se jen podívat na oblohu a sledovat mé letové umění.

9 Podívej se i ty. Který z těch dravců jsem já? A kdo jsou ti ostatní králové nebes? K siluetám dravců přiřad'te jejich jména: sokol stěhovavý, luňák červený, poštolka obecná, káně lesní, jestřáb lesní.

Ale kromě střemhlavého letu dokážu ulovit svoji potravu i za normálního letu. Nemám už takovou úspěšnost jako při tom střemhlavém, ale i tak dokážu letět až 65 km/hod.

Už ti někdo řekl, že jsi **BYSTRÝ JAKO SOKOL** nebo že **MÁŠ SOKOLÍ ZRAK**? Říká se o mě, že nosím dalekohled v hlavě. Nechci se chlubit, ale zrak mám tedy o dost lepší než ty. Možná je to tím, že mé oči jsou v poměru k velikosti hlavy dost velké. Dokonce mohou vážit víc než celý mozek a představovat asi 15% hmotnosti celé hlavy. Díky výkonným okohybným svalům dokáží mé oči zaostřovat s neuvěřitelnou přesností. Svou potravu – nejčastěji holuba – dokážu zahlédnout na vzdálenost osmi kilometrů. To ty zvládneš jen s tím nejlepším dalekohledem.

12 **Poznáš, která z hlav patří mně? Je na ní něco hodně nápadného.**

a

b

c

d

e

Jsem se nějak rozpovídal. Když já o sobě tak rád mluvím. Ale musím zase za partnerkou. Sedí už od března na vajíčkách. Zase jich máme jako loni – čtyři. Musím se podívat, jestli je všechno v pořádku a manželka něco nepotřebuje. Určitě už bude mít řeči, kde jsem tak dlouho. Ale připomenu jí naše svatební lety, to zase roztaje. To jsem ulovil holuba a letěl jsem jí ho dát. Ona, aby mě asi taky nadchla, letěla na zádech a holuba si ode mě z pařátů vzala. No hotové akrobatické divadlo. To by se ti líbilo.

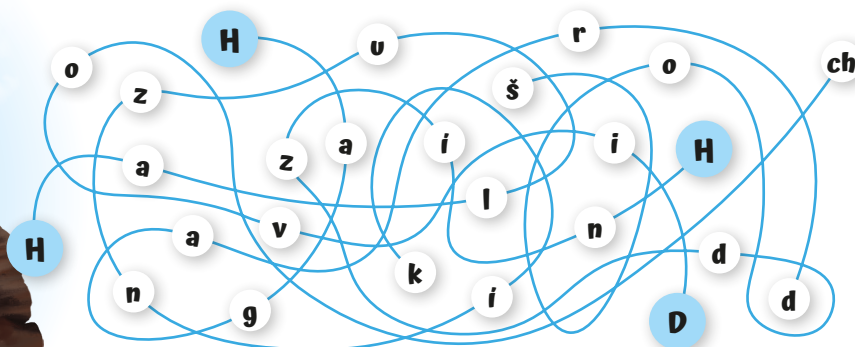

Až se za měsíc vylíhnou mlád'ata, to mi to zase začne! Lítáme s manželkou jako blázni, abychom ty křiklouny nasýtli. Manželka kořist dětem vždycky rozkouskuje a něžným způsobem dává až do zobáčku. To já se s nimi nemažu, jídlo jim předám a ať žerou! Víte, co to je? Přes měsíc lítat a krmit čtyři hladové krky? Ale když už je toho tak akorát, začneme je vyhánět z hnízda, aby si nezvykli na mama-budku. Vyletíme s jídlem směrem k nim a lákáme je, ať letí za námi. Nechce se jim, v budce je teplo a bezpečno. Naštěstí hlad zvítězí, oni zamávají křídly a rozletí se za námi. Jen kdyby u toho tak neřvali. Dříve, když jsme ještě nebyli chráněni, po nás šli myslivci. Když slyšeli ten hrozný křik, nejeden z našich bratranců a sestřenic zakřičel naposledy. Neměli nás rádi. Nevím proč.

13 **Uhádnete, kolik mlád'at jsme v budce na komině ŠKO-ENERGO do loňska vychovali?**

14 Jako korálky jsou na nitkách zavěšená písmenka. Když motanici rozmotáš a od počátečních písmen budeš hledat další, dáš dohromady 4 slova. Lidé nás jimi pojmenovali podle toho, jak rosteme a dospíváme. Zapiš slova a zakroužkuj to, které patří tvorečkům na obrázku.

.....

.....

Vůbec jsme to měli složité. Ve středověku jsme byli uctíváni a nad naším leteckým uměním se kdejaký vladař rozplýval. Tehdy se lidem, kteří cvičili dravce k lovu, začalo říkat podle nás. My totiž umíme ze všech dravců lovit nejlépe. Naš trenér musí být dostatečně připraven a patřičně zkušený, aby dokázal podchytit naše vynikající schopnosti a zejména využít náš ostrý zrak a bleskovou rychlost.

15 Vylušti tajenku a vysvětli, co znamená.

- 1 Místa v přírodě, která si nejraději vybíráme k hnízdění
- 2 Naše nejčastější potrava ve městech
- 3 Smysl, který nejčastěji uplatňujeme při lovu
- 4 Naše hnízdiště v MB
- 5 Udivující vlastnost při lovu
- 6 Naše nejstrašnější zbraň při lovu
- 7 Průměrný počet vajíček v jedné snůšce
- 8 Skupina obratlovců, která se občas objeví v naší potravě
- 9 Jeden ze zakladatelů spolku Sokol
- 10 Útvar, kterým se zbavujeme nestravitelných částí potravy
- 11 Druh letu, který probíhá u zamilovaného páru po přiletu na hnízdiště

1	☒	☐	☐	☐	☐
2	☐	☒	☐	☐	☐
3	☐	☐	☐	☒	☐
4	☐	☒	☐	☐	☐
5	☐	☐	☐	☒	☐
6	☒	☐	☐	☐	☐
7	☐	☐	☒	☐	☐
8	☐	☐	☐	☒	☐
9	☒	☐	☐	☐	☐
10	☐	☐	☒	☐	☐
11	☐	☐	☐	☐	☒

.....

.....

Co ve středověku bylo považováno za umění, o století později bylo prokletím. Sokolníci nám rádi vybírali hnízda, myslivci nás zase s oblibou stříleli. Ale vůbec nejhorší doba nastala s nástupem chemických postřiků DDT. Když jsme sežrali hraboše otráveného tímto jedem, odnesli jsme to za čas i my. Nerodilo se nám tolik mlád'at, vajíčka měla křehčí skořápky, a když už se nám mlád'ata narodila, většina z nich umřela. Bylo to strašné období. Naposledy jsme hnízdili v letech 1965–1966 na Šumavě, pak jsme byli v ČR prohlášeni za vyhynulé. Přitom máme společně s ostatními predátory v přírodě tak důležitý úkol!

16 Rozluštěním šifry zjistíš, jaký význam v přírodě máme.

UADB RC Ž DOE VF AG TH - BI IJ OK LL OM GN I OC PKR OS UT - RU OV VW NX OY VZ AA HB UC

Trvalo skoro třicet let, než jsme se do přírody znovu vrátili. Lidem a krajině jsme začali chybět. A tak nás milovníci sokolů v Německu začali uměle odchovávat a vypouštět do volné přírody.

17 Z řady písmen škrtněte vždy každé čtvrté, které jste ještě neškrtnli. Pište je do řádku v pořadí, ve kterém jste písmena škrtnali. Zjistíte, jak se nazývá vědec, který se námi zabývá.

O T L R I G O N

0

Dnes nám sami stavíte budky a těšíte se, až se zase vrátíme na své hnízdo. A když někde zahnízdíme poprvé, jsou toho plné noviny. Téměř na každém větším civilním nebo armádním letišti, kde působí profesionální sokolníci, vám pomáháme odhánět ptáky, aby se vaše letadlo a vy s ním nezřítily. Pomáháme vám i v zemědělství, třeba při dozrávání plodů – na vinicích vyháníme nenasyté ptáky a chráníme vaši úrodu. A ve městech? Tam jsme vám taky dobří. Hlídáme, aby se nepřemnožili holubi. Zjistili jste, že nás potřebujete.

18 Napište v pěti větách, co byste nám sokolům popřáli.

.....

.....

.....

.....

.....

Vytvořila: ZO ČSOP Klenice, Zalužanská 1276, 293 01 Mladá Boleslav
tel.: 605 000 577, e-mail: info@csopklenice.cz, www.csopklenice.cz
Pro: ŠKO-ENERGO, s.r.o., www.sko-energo.cz
Autorky: Milada Vrbová, Ing. Ivana Řípková, Pavla Bartková
Ilustrace a grafické zpracování: MgA. Lukáš Řípa

